

XI vika. – 736 s.

2. Povit Lisko – povoli ojuvae / Antin M. // Nasche slovo. – 1957. – № 7. – S. 6.

3. Ykrainske syspilno–kyltyrne tovarustvo y Polcshi v 1956–1990 rr. / R.Drozd // Ykraina: kyltyrna spadchshuna, nazionalna svi-domist, derjavnist. – 2006–2007. – № 15. – S. 802–805.

4. Tryxun M. Borotba za povnennyya na ridni zemli [Elektron. resyrs]. – Rejum dostypa : www.apokryfruski.org/wp-content/uploads/2011/02/M.–Truchan.pdf

5. Zvorotni pozuku / M.K. // Nasche slovo. – 1957. – № 7. – S. 6.

6. Pro kvitnevy postanovy CK PORP v ykrainskux spravax // Nasche slovo. – 1957. – № 22. – S. 3.

7. Daite mojluvist kracshe jut! / Muxailo Soroka // Nasche slovo. – 1957. – № 6.

8. Ymovu dlya stabilizacii treba stvorutu // Nasche slovo. – 1957. – № 25. – S. 1.

Parnachova N. V., postgraduate of Cherkassy State Technological University (Ukraine, Cherkassy), parnachova.n@ukr.net

Plight of the Ukrainian countrymen in the 50th of XX century at the territory of Poland (based on weekly “Our Word”)

It was investigated the peculiarities of Ukrainian countrymen life and household after the beginning of Poland liberalization. It was analyzed the status, problems, consequences of the operation of “Visla” for the Ukrainian countrymen, changes in their life after the beginning of liberalization in 50th years, after the materials of weekly “Our Word”. It was stated that consequences of “Visla” operation were hard for Ukrainians. It was difficult for them to start their living at new places. They also suffered under oppressions from Poland side. Only Ukrainian society defended countrymen’s interests.

Keywords: countrymen, Poland, operation “Visla”, liberalization, weekly “Our Word”, Ukrainian society–cultural institution.

Парначева Н. В., аспирантка, Черкаський державний технологічний університет (Україна, Черкаси), parnachova.n@ukr.net

Положение украинских крестьян в 50-е гг. XX в. на территории Польши (на материалах еженедельника “Наше слово”)

Исследованы особенности жизни и хозяйствования украинских крестьян, после начала либерализации в Польше. Проанализированы положение, проблемы, последствия операции “Висла” для крестьян, определенные изменения в жизни крестьян с началом либерализации в 50-е гг., на материалах еженедельника “Наше слово”. Определено, что последствия операции “Висла” были для украинцев тяжелыми, они трудно приживались на новых местах, и терпели притеснения с польской стороны, либерализация не создала желаемые условия для возвращения на родные места, только Украинское общественно–культурное общество отстаивало интересы крестьянства.

Ключевые слова: крестьяне, Польша, операция “Висла”, либерализация, “Наше слово”, УСКТ.

* * *

УДК 636.082:001:924

Дем’яновський О. Ю.
голова Української асоціації
по конярству “Укрїнпро”
(Україна, Київ), demau@ukr.net

МЕТОДИ РОЗВЕДЕННЯ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Проведено науково–історичний аналіз становлення методології розведення сільськогосподарських тварин, що розглядалося як передумова організації системи вітчизняної племінної справи. Дослідження ґрунтуються на використанні комплексу загальнонаукових, структурно–функціональних та історичних методів, а також широкої джерельної бази, основу якої складають архівні документи. Охарактеризовано основні методи селекційно–племінної роботи та їх роль у вдосконаленні породних і продуктивних ознак сільськогосподарських тварин та піднесенні галузі тваринництва. Обґрунтовано пріоритет українських учених у розробленні методів лінійного розведення та методики породотворення на основі відтворного схрещування. Вказано на необхідність подальшого вивчення еволюції принципів вітчизняної племінної справи.

Ключові слова: тваринництво, племінна справа, сільськогосподарські тварини, чистопородне розведення, схрещування.

Подальший розвиток племінної справи, основне завдання якої полягає у розробленні теорії і практичних прийомів зростання продуктивності сільськогосподарських тварин, є основним важелем

продовольчої безпеки України. Зважаючи на необхідність суттєвого збільшення виробництва продукції тваринництва, зростання її якості відповідно до вимог міжнародних і європейських стандартів, племінна справа забезпечує зростання продуктивності тварин на основі безперервного пошуку і синтезу нового знання, більш ефективних методів досліджень, постановки поточних адекватних завдань. Водночас пошук подальших шляхів розвитку селекційно–племінної роботи неможливий без ґрунтовної інвентаризації глибинних пластів наукового спадку, накопиченого кількома поколіннями вчених, врахування специфіки еволюції вітчизняної галузевої наукової думки.

Попередніми дослідниками відтворено окремі аспекти становлення та розвитку теорії та методології племінної справи в Україні [1; 2; 3; 4; 8]. Однак, до цього часу не представлено цілісного науково–історичного аналізу еволюції методів розведення сільськогосподарських тварин та ефективності їх використання у селекційно–племінній роботі і поставлено за мету даного дослідження. Автором використано історичні (порівняльно–історичний, предметно–хронологічний), загальнонаукові (аналіз, синтез, типологізація) та джерелознавчий методи дослідження. Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні системно–історичного підходу.

Слід відмітити, що під методами розведення у тваринництві розуміють систему підбору тварин з урахуванням їх групової, породної, видової та лінійної належності, споріднених зв’язків, ступеня схожості для вирішення певних завдань. Згідно із класифікаціями методів розведення, запропонованими зарубіжними і вітчизняними вченими, виділяють два основні: чистопородне розведення та схрещування.

Як засвідчив аналіз, поняття “чистопородне розведення” сформувався ще в кінці середніх віків, коли виникла потреба в ізоляції тварин окремих порід і їх внутрішньопородному розведенні. Його основне завдання полягає у збереженні цінних властивостей породи та її подальшому вдосконаленні в бажаному напрямі. До найважливіших умов, які забезпечують вирішення цього завдання відносять: 1) спрямоване вирощування молодяку й створення для них максимально сприятливих умов годівлі й утримання; 2) оцінку племінної цінності тварин; 3) достатні чисельність породи та ареал поширення; 4) розгалужену генеалогічну структуру; 5) цілеспрямований добір і підбір, що ґрунтуються на знанні індивідуальних особливостей окремих тварин, їх походження і споріднених зв’язків всередині стада та породи в цілому [2].

Використання переваг чистопородного розведення дає змогу створювати окремих видатних тварин, цілі стада й породи високої племінної цінності. Так, на основі методу чистопородного розведення було виведено такі поширені в світі породи великої рогатої худоби, як голштинська, джерсейська та ін. Вітчизняні вчені, а саме П. О. Пахомов, М. Д. Потьомкін, А. Б. Ружевський та інші, приділяли значну увагу використанню внутрішньопородної селекції у селекційно–племінній роботі. Зокрема, М. Д. Потьомкін, вважав чистопородну худобу золотим скарбом країни, розробив низку заходів з удосконалення симентальської породи, що ґрунтуються на врахування конституціонально–

екстер'єрних особливостей тварин [5, арк. 22; 6, арк. 5–6].

Внутрішньопородна селекція ґрунтується на використанні неспорідненого та спорідненого методів спаровування. У зоотехнічній науці особливої актуальності набула проблема інбридингу, порушена ще в другій половині XVIII ст. англійським заводчиком Р. Беквеллом, який в основу виведення нових порід покладав використання цього методу з метою закріплення у потомстві цінних ознак родоначальника. У подальшому до розроблення даної проблеми доклали зусиль Ч. Дарвін, Г. Натузіус, Е. Давенпорт, М. М. Щепкін, П. М. Кулешов, Є. А. Богданов, Д. А. Кисловський та ін. Вітчизняними вченими виділено шість типів інбридингу, обґрунтовано можливості та переваги кожного з них, запропоновано моделі для розрахунку коефіцієнта інбридингу.

Створення у межах породи високопродуктивних груп племінних тварин на основі максимального використання видатних плідників і їх найбільш цінного потомства забезпечують завдяки лінійному розведенню. Цей метод значною мірою використовували заводчики Англії, США та інших країн світу. Зокрема, розведення за лініями інтенсивно застосовували при виведенні порід великої рогатої худоби, таких як абердин–ангус, герефорд, шортгорн. Однак, як засвідчив аналіз, даний метод отримав найбільше поширення у вітчизняній селекції. Теоретиками системи лінійного розведення М. М. Щепкіним, М. М. Завадовським, Є. А. Богдановим, М. Ф. Івановим, Л. К. Гребенем ще на початку XX ст. розроблено основні положення роботи з лінією, обґрунтовано доцільність добору кращих плідників і підтримання у ряді поколінь їхнього типу на основі помірного застосування інбридингу та спрямованого підбору.

У племінній справі першої половини XX ст. був поширеним метод схрещування, під яким розуміють систему спаровування тварин, що належать до різних порід. Засновником цього методу вважають французького натураліста та біолога Ж. Л. Бюффона, який вперше сформулював теорію схрещування тварин. Однак, першу класифікацію різновидів схрещування запропонував український учений В. К. Хлюдзинський. Цей метод дає можливість швидко змінювати спадковість тварин, перебудувати морфологічні та функціональні особливості їх організму. Залежно від поставленої мети, характеру використання порід і одержуваного потомства, розрізняють поглинальне, відтворне, ввідне, перемінне і промислове схрещування.

Так, для отримання помісей першого покоління з добре вираженим гетерозисом за продуктивними ознаками, застосовують промислове схрещування. Його особливістю є те, що одержаних товарних тварин не залишають на плем'я. Цей різновид схрещування застосовується переважно у свинарстві, птахівництві та скотарстві. При перемінному схрещуванні самок вихідної породи спаровують поперемінно з чистопорідними плідниками обох порід. Метою таких прийомів є підтримання гетерогенності, що стимулює розвиток помісей і забезпечує їх відносну однотиповість за основними біологічними ознаками. Різновидом перемінного схрещування з багатьма варіантами використання вихідних порід є ротаційне

схрещування, спрямоване на отримання максимального ефекту гетерозису за основною господарською ознакою. Для посилення його ефекту застосовують реципрокне схрещування, при якому вихідними формами є самці та самки обох порід [2].

Ввідне схрещування застосовують, коли є часткова невідповідність породи господарським вимогам, потреба в її незначному поліпшенні за окремими ознаками. Згідно зі схемами схрещування самок поліпшувальної породи спаровують з плідниками–поліпшувачами, досягаючи на основі одноразового прилиття крові значного розширення мінливості за ознаками, що селекціонують, і можливості проводити ефективний добір, спрямований на поліпшення породи в цілому. При корінній перебудові спадковості малопродуктивної породи застосовують поглинальне схрещування на основі багаторазового та послідовного спаровування місцевих самок із плідниками поліпшувальної породи, а потім і отриманих помісей кожного наступного покоління з чистопорідними плідниками тієї самої породи.

Найбільш складним і трудомістким методом є відтворне схрещування, спрямоване на отримання тварин, що поєднують у собі у визначених співвідношеннях бажані якості вихідних порід. Цей метод вимагає високої заводської майстерності, вміння чітко визначати мету запланованої роботи, правильного вибору вихідних порід та оптимального співвідношення їхньої спадковості у кінцевому породному поєднанні, здатності своєчасно розпізнавати небажані генотипи та вибраковувати їх [9].

Вперше наукову методику породотворення, що ґрунтується на основі відтворного схрещування та одночасного поліпшення умов годівлі й утримання, ретельного добору тварин, індивідуального і лінійного підбору, застосування інбридингу розробив М. Ф. Іванов та апробував при виведенні української степової білої породи свиней і асканійської тонкорунної породи овець. Згодом дану методику було використано при виведенні інших вітчизняних порід і типів сільськогосподарських тварин [8].

Одним із методів, що отримав поширення у племінній справі першої половини XX ст., є гібридизація, під якою розуміють спаровування особин, що належать до різних видів сільськогосподарських тварин і спеціалізованих ліній.

Явище гібридизації, переважно природної, спостерігали за 2 тис. років до н.е. (схрещування коней та віслюків, одно– і двогорбих верблюдів). Можливість штучного отримання гібридів вперше обґрунтував у 1694 р. німецький вчений Р. Камераріус. Вперше провів штучну гібридизацію в 1717 р. англійський учений Т. Ферчайлд, схрестивши різні види гвоздик. Засновником наукового аналізу явища гібридизації вважають Й. Г. Кельрейтера, якому в 1760 р. вдалося отримати перший штучний гібрид між двома видами тютюну. Значну кількість дослідів з гібридизації провів Ч. Дарвін [2].

Перші досліді з гібридизації сільськогосподарських тварин проведено вітчизняними вченими, а саме О. С. Серебровським, І. М. Любимовим, В. В. Івановою та іншими, які засвідчили переваги гібридних тварин за резистентністю, стійкістю до несприятливих умов зовнішнього середовища, біологічною здатністю до ви-

користання та засвоєння поживних речовин. Оригінальні дослідження з гібридизації ставкових риб на міжвидовому та міжродовому рівнях ще в довоєнні роки провів український учений О. І. Кузьома. Поєднуючи біологічні особливості коропа та карася, він одержав плодючі коропо-карасеві та карасеві гібриди і на цій основі розширив можливості рибиництва та добився підвищення продуктивності водойм [1].

Вітчизняними та зарубіжними вченими ще в першій половині ХХ ст. обґрунтовано низку гіпотез, які розкривають окремі сторони явища гетерозису. Зокрема, Г. Шулл, Е. Іст сформулювали гіпотезу гетерозиготного стимулювання, С. Давенпорт, А. Брюс – домінування сприятливих генів, Р. Фішер, Дж. Лернер – наддомінування, К. Мазер, Т. Добжанский – генетичного балансу, М. Ірвін – гібридного білка та ін. Дані гіпотези певною мірою розкривали окремі сторони механізму цього складного явища.

Таким чином, комплекс методів розведення сільськогосподарських тварин було розроблено в кінці ХІХ – першій половині ХХ ст., що розглядається як одна із передумов становлення вітчизняної племінної справи. На різних етапах розвитку галузі тваринництва перевагу надавали окремим методам селекційно-племінної роботи. Вітчизняним ученим належить пріоритет у розробленні системи лінійного розведення тварин та методу відтворного схрещування. Першу наукову методу породотворення, що ґрунтується на застосуванні відтворного схрещування, було розроблено М. Ф. Івановим та покладено в основу виведення вітчизняних порід і типів сільськогосподарських тварин. Потребує подальшого вивчення еволюція принципів вітчизняної племінної справи, яка до цього часу не була предметом окремого дослідження.

Список використаних джерел

1. Бородай І. До історії становлення дослідної справи у галузях тваринництва / І. Бородай // Історія української науки на межі тисячоліть : зб. наук. пр. – К., 2009. – Вип. 42. – С. 49–57.
2. Бородай І. С. Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки : монографія / І. С. Бородай. – Вінниця, 2012. – 416 с.
3. Вергунов В. А. Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток сільськогосподарської дослідної справи в Україні / Вергунов В. А. – К., 2009. – 220 с.
4. Вергунов В. А. Сільськогосподарська дослідна справа в Україні. Від зародження до академічного існування: організаційний аспект / Вергунов В. А. – К. : Аграрна наука, 2012. – 416 с.
5. Державний архів Харківської області. – Ф. 6184. – Оп. 1 л. – Спр. 56. – 2 арк.
6. Там само. – Спр. 166. – 2 арк.
7. Інститут свинарства ім. О. В. Квасницького Української академії аграрних наук. До 75-річчя від дня заснування : монографія / за ред. О. Ф. Сагла. – Полтава, 2005. – 96 с.
8. Рябко В. М. Истоки, достижения и перспективы науки в Аскании-Нова / В. М. Рябко, В. М. Туринский. – К. : Аграрна наука, 2001. – 256 с.
9. Рябоконт Ю. А. История развития селекционных и генетических исследований в институте птицеводства УААН / Ю. А. Рябоконт, А. В. Рожковский, Ю. В. Бондаренко // Птахівництво: міжвід. тем. наук. зб. – Х., 2004. – Вип. 57. – С. 13–17.

References

1. Boroday I. Do istoriyi stanovlennya doslidnoyi spravy u haluzyakh tvarynyctva // Istoryia ukraïns'koyi nauky na mezhi tysyacholit'. – Kyiv, 2009. – Vyp. 42. – S. 49–57.
2. Boroday I.S. Teoretyko-metodologichni osnovy stanovlennja ta rozvytku vitchyznjanoi' zootehničnoi' nauky. – Vinnicja, 2012. –

416 s.

3. Verhunov V. A. Poltavs'ke doslidne pole: stanovlennya i rozvytok sil's'kohospodars'koyi doslidnoyi spravy v Ukraïni. – Kyiv, 2009. – 220 s.
4. Verhunov V. A. Sil's'kohospodars'ka doslidna sprava v Ukraïni. Vid zarozhzhennya do akademichnoho isnuvannya: orhanizatsiynny aspekt. – Kyiv, 2012. – 416 s.
5. Derzhavnyj arhiv Harkivs'koi' oblasti. – F. 6184. – Op. 1 l. – Spr. 56. – 2 ark.
6. Tam samo. – Spr. 166. – 2 ark.
7. Instytut svynarstva im. O. V. Kvasnyts'koho Ukraïns'koyi akademiyi ahrarykh nauk. Do 75-ričchya vid dnya zasnuvannya. – Poltava, 2005. – 96 s.
8. Rjabko V. M., Turinskij V. M. Istoki, dostizhenija i perspektivy nauki v Askanii-Nova. – Kyiv, 2001. – 256 s.
9. Rjabokon' A. Ju., Rozhkovskij A. V., Bondarenko Ju. V. Istorija razvitija selekcionnyh i geneticheskikh issledovanij v institute pticevodstva UAAN // Ptakhivnytstvo. – Kharkiv, 2004. – Vyp. 57. – S. 13–17.

Demyanovskij A. Yu., chairman of the Ukrainian Association of Horse Breeding "Ukrhorseindustry" (Ukraine, Kiev), demau@ukr.net

The methods of farm animal breeding: historical aspect

The author has conducted a scientific and historical analysis of the formation of methodology of farm animals breeding, which was viewed as a prerequisite for the organization of the system of native breeding work. The research is based on the use complex of general scientific, structural and functional, historical methods, as well as a large base of sources primarily archival documents. The characteristic of the main methods of selection and breeding work and its role in improving the breed and pedigree features farm animals and the development of the livestock industry was defined. The author has justified priority of Ukrainian scientists in the development of methods of line breeding of farm animal and techniques of breed creation on the basis of reproductive crossing. The need of further study of the evolution of the principles of domestic breeding work was noted.

Keywords: animal husbandry, breeding work, farm animal, pure breeding, crossbreeding.

Демьяновский А. Ю., председатель Украинской ассоциации по коневодству "Укрконьпром" (Украина, Киев), demau@ukr.net

Методы разведения сельскохозяйственных животных: исторический аспект

Проведен научно-исторический анализ становления методологии разведения сельскохозяйственных животных, что рассматривалось как предпосылка организации системы отечественного племенного дела. Исследование основывается на использовании комплекса общенаучных, структурно-функциональных и исторических методов, а также обширной базы источников, основу которой составляют архивные документы. Приведена характеристика основных методов селекционно-племенной работы и ее роли в совершенствовании породных и племенных признаков сельскохозяйственных животных и подъеме отрасли животноводства. Обоснован приоритет украинских ученых в разработке методов линейного разведения и методики породообразования на основе воспроизводительного скрещивания. Отмечена необходимость дальнейшего изучения эволюции принципов отечественного племенного дела.

Ключевые слова: животноводство, племенное дело, сельскохозяйственные животные, чистопородное разведение, скрещивание.

* * *

УДК 001:008(430)(477)“1990/1995”

Черкас Т. В.

аспірантка кафедри історії та археології слов'ян,
Інститут історичної освіти Національного
педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), cherkaskg@ukr.net

КУЛЬТУРНЕ І НАУКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ФРН 1990–1995 РР.

Розглядається розвиток співробітництва в культурній і науковій галузі між Україною та ФРН впродовж 1990–1995 рр. Відбувається обмін культурним досвідом, проводяться різні виставки мистецтва, кіно та відео фестивалі, як в Україні так і в Німеччині.

Українська делегація на чолі з прем'єр-міністром Л. Кучмою передала унікальні мистецькі твори і документи, що пов'язані з життям та діяльністю Й. В. Гете, що потрапили в Україну після 1945 року.

Досліджується робота Німецького культурного центру – Гете-Інститут, що відкритий в Києві в 1993 році, завдяки якому буде відбуватися культурний обмін не лише між Україною та Німеччиною, а й іншими країнами в галузі культури. Гете-Інститут популяризує вивчення німецької мови за кордоном і